

4. "Metodik ta'minlash platformasi". Maqolada "Mas'uliyatli moliya" loyihasi doirasida Germaniyalik mutaxassislar ishtirokida tadbirkorlikni tashkil etish va uni boshqarishning reallikka yaqin bo'lgan "Micro Business o'yini" simulyatsiyasiga bag'ishlangan seminarlar haqida ma'lumot beriladi.

5. "Professional ta'lim muassasalari o'quvchilarini ishga kirishda tegishli hujjatlar (rezyume va CV) tayyorlashni o'rgatish bo'yicha o'qituvchilarni malakasini oshirish". Ushbu maqolada German Sparkassenstiftung for International Cooperation tashkilotining loyihasi doirasida o'qituvchilarni malakasini oshirish bo'yicha treninglar haqida so'z yuritiladi.

AVESTODA IBN SINO TA'LIMOTI HAQIDA

Dusmurodova Mashhura Zafarovna

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Avesto qadimgi zardushtiylik dinining muqaddas matni sifatida tibbiyot va tabobat borasida saqlab qolgan qadriyatlari bilan Ibn Sino ta'limoti o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilinadi. Ibn Sinoning ilmiy merosi, ayniqsa, uning inson salomatligi va ruhiyatiga oid qarashlari Avestodagi ma'lumotlar bilan qiyosiy tahlil qilinib, ularning o'xshash va farqli jihatlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *Avesto, Ibn Sino, tibbiyot, tabobat, qadimiy ta'limotlar, ruhiyat, sog'liqni saqlash, zardushtiylik, ilohiy tabobat.*

KIRISH

Avesto qadimgi dunyo falsafasi, axloqiy qadriyatlari va diniy qarashlarning muhim manbalaridan biri sifatida tan olingan. Unda inson salomatligi, tabiat va ruhiyat o'rtasidagi uyg'unlikni ta'minlash bo'yicha ko'plab ko'rsatmalar mavjud. Ibn Sino esa Sharq ilm-fani tarixida buyuk alloma sifatida tanilib, uning "Tib qonunlari" asari hamon jahon tibbiyotining klassik asarlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Ushbu maqolada Avestoda berilgan tibbiy qarashlar bilan Ibn Sinoning tibbiyotga oid qarashlari o'rtasidagi o'xshashlik va uyg'unlik yoritiladi.

Avesto va tibbiyotning rivojlanishi

Avesto zardushtiylik dinining asosiy kitobi bo'lib, unda inson salomatligi, ruhiy poklik va tabiat bilan uyg'unlikni saqlash masalalari muhim o'rin tutadi. Avestoda dori-darmon sifatida o'simliklardan foydalanish, jismoniy harakatning ahamiyati va ruhiyatni poklash usullari haqida keng ma'lumot berilgan.

Ibn Sino ta'limoti va Avesto o'rtasidagi bog'liqlik

Ibn Sino ta’limotida ham inson tanasi va ruhiyatining uyg’unligini ta’minlash asosiy masala sifatida qaralgan. Uning fikricha, ruh va tana bir butun tizim sifatida ko‘rib chiqilishi kerak. Bu jihat Avestoda ham aks etgan bo‘lib, unda insonning ichki va tashqi dunyosini muvozanatda saqlashga urg‘u berilgan. Masalan, Avestoda o‘simliklardan dori tayyorlash tavsifi Ibn Sinoning tabobatda o‘simliklarni keng qo‘llash g‘oyalari bilan uyg’unlashadi.

Tibbiyotda ruhiyat va tabiatning ahamiyati

Ibn Sino inson ruhiyati va tabiatni davolash vositasi sifatida e’tirof etgan. Avestoda esa ruhiyat pokligi sog‘lom hayotning asosiy sharti deb ko‘rsatilgan. Masalan, Ibn Sinoning asarlarida ruhiy sokinlikka erishish uchun musiqaning ahamiyati ta’kidlanadi, bu esa Avestodagi ruhiy tozalikni ta’minlash masalalari bilan bog‘liq.

Avesto va zamonaviy tibbiyotda Ibn Sino ta’siri

Ibn Sino Avestoda bayon etilgan ko‘plab qadriyatlarni o‘z ta’limotiga singdirgan. Bugungi kunda ham tabiiy usullardan foydalanish, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish va ruhiy sokinlikni ta’minlashda uning qarashlari o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan.

Buyuk mutafakkir Abu Ali ibn Sino yashab o‘z ilmiy asarlarini yaratgan davr O‘rta Osiyo xalqlari tarixida ilk uyg‘onish davri sifatida baholanadi. Ibn Sino bu davrning ko‘zga ko‘ringan namoyandasi bo‘lib, o‘zini ilmga intilishga bag‘ishlagan, fanning turli sohalariga, jumladan, falsafaga ham salmoqli hissa qo‘shgan. Ushbu maqolada Ibn Sinoning fundamental muammolarni, xususan, o‘rta asrlarda inson ongining tuzilishi va intellektual rivojlanishning o‘zaro ta’siri bilan bog‘liq muammolarni hal qilishdagi yondashuvi ko‘rib chiqiladi.[1]

Bu tadqiqotning ahamiyati uning Ibn Sinoning inson bilish asoslari, uning takomillashuv bosqichlari va rivojlanish bosqichlari haqidagi falsafiy qarashlarini chuqurroq anglash imkoniyatidadir. Tadqiqotchi quyidagi vazifalarni hal qilishga intiladi:

- a) Inson harakatlarining pokligiga ilohiy ta’sirni aniqlash;
- b) Insonning kognitiv funktsiyalarining sababiy asoslarini tushuntirish;
- v) Inson bilimining rivojlanish bosqichlarini bilish evolyutsiyasi bilan bog‘liq holda aniqlash.

Ibn Sinoning inson ongiga oid falsafiy ta’limotlarining doimiy dolzarbligiga qaramay, bu g‘oyalar hali ham yetarlicha o‘rganilmagan. Bugungi kunda yosh avlod yangi kelajakni barpo etar ekan, ularning o‘tmishdoshlarining ilg‘or tafakkurini anglash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ibn Sinoning aql-zakovatning o‘rni va ahamiyati haqidagi falsafiy va teologik qarashlari, ayniqsa, o‘rinli bo‘lib, axloqiy va ma’naviy barkamol shaxsni shakllantirishga oid tushunchalarni beradi.

Qur’oni karim insonning aqliy saviyasini yuksaltirish va shaxslarni jaholatdan xalos etishni ta’kidlab, ilm orqali haqiqatga intilish uchun ilhom manbai bo’lib xizmat qiladi. Aynan mana shu ilohiy ta’limotlar o’rta asr olimlarini madrasalarda o’qishga yo’naltirdi, u yerda eng yaxshi olimlar (mudarrislar) o’z ilmiy ishlarini mudarrislik bilan birlashtirdilar.

Ibn Sinoning Qur’onni o’rganishi unga batafsil tushuntirishlar va sharhlar bilan mustahkamlangan chuqur xulosalar chiqarish imkonini berdi. Uning o’z-o’zini takomillashtirishga bo’lgan motivatsiyasi vaqt va joy chegaralari bilan cheklanmagan intellektual qobiliyatlarini oshirishga olib keldi. Ibn Sino o’zining ilmiy faoliyatini 17 yoshida boshlab, dastlab inson ruhiga e’tibor qaratgan. Keyingi o’qishlarida u uchta asosiy tamoyilga amal qildi: o’rganish (“taḥṣīl”), tergov (“taḥqīq”) va ilohiy vahiy (“taviḥid”).[2]

Ko’p qiyinchiliklarga duch kelganiga qaramay, u o’z amaliyotida mukammallikka erishdi. Aytishlaricha, u 16 yoshida falsafaga to’liq singib ketgan. Bir yarim yil davomida u bor kuchini mantiq va hukmlarga oid falsafiy asarlarni o’rganishga bag’ishladi. U falsafiy xulosalarni idrok etish yo’llarini izladi. Uning ma’lumotlariga ko’ra, u ba’zi falsafiy sillogizmlar yoki nazariyalarni tushuna olmaganida, u Xudodan sirlarni ochishda yordam berishini so’rab ibodatga murojaat qilgan. Nihoyat, u javoblarni topdi.

Bu birinchi sabab - uning o’rni va kuchi, shuningdek, hamma narsaga ta’siri haqida asosiy tushunchaga olib keldi. Uning falsafiy asarlarida ilmiy kashfiyotlari bilan birga ana shu tushunchalar ham mujassam. Avitsenna (Ibn Sino) ilohiyot falsafasi, birinchi navbatda, insoniyatni ijobiy impulslari orqali yoritib turuvchi ilohiy tamoyil g’oyasi atrofida aylanadi. Uning fikricha, inson tabiatiga singib, unga ilhom beruvchi o’ziga xos substansiya - "Ilohiy aql" (*hikmati ilohi*) mavjud. U bu ruhiy tamoyilni haqiqat yoki transsendensiyaga ega bo’lgan moddiy dunyo bilan bog’laydi.

Ibn Sino bilim uch sohadan iborat deb hisoblagan: ilohiy aql, aqliy tasavvurlar sohasi va jismoniy hissiy aks ettirish sohasi. Ma’naviy soha intellektual va hissiy sohalar o’rtasida joylashgan. Birinchi ikkita sohadan farqli o’laroq, hissiy idrok sohasi moddiy va aks ettiruvchi bo’lib, odamlar, hayvonlar va o’simliklarni qamrab oladi. Avitsenna transsendental sohani - ilohiy aql-zakovat sohasini oqilona sohadan ustun bo’lgan eng yuqori deb hisobladi.

Insonlar yuqori ilohiy sohadan ijobiy impulslar yoki u ularni "foydalar" deb atagan. U bu ne’matlarni aql-zakovat cho’qqisi va komil ruhning cho’qqisi deb bilgan. Xuddi shunday, Ibn Sino olamni tadqiq etishda dunyoni bir necha sohalarga bo’lib, har biri aqlli harakat manbai bo’lib xizmat qiladi. Yuqorida Ilohiy aql joylashgan bo’lib, u koinotning pastki sohalarini, shu jumladan moddiy

dunyoni ilhomlantiradigan va qo'llab-quvvatlovchi yakuniy rahbar kuch deb qaragan.[3]

Aql jarayoni va uning kamoloti xususida u gnoseologik nuqtai nazarni mantiq bilan birlashtirgan. Shu nuqtai nazardan u insonning ruhi va aqliy imkoniyatlarini zaruratga qarab yangilash mumkin, deb hisoblagan. U insonni aql-zakovatini rivojlantirishga undaydigan ikkita kuchni aniqladi: birinchisi inson tabiatiga xos bo'lib, harakatlantiruvchi kuch bo'lib xizmat qilsa, ikkinchisi aql orqali amalga oshiriladi va intellekt deb ataladi.[4]

Qolaversa, Ibn Sino haqiqat moddiy olam ichida borligini ta'kidlab, uni orttirilgan aql deb atagan. Haqiqiy intellekt orqali ruh bilimni aks ettiradi. Bilim mulohaza yuritish orqali o'tgandan keyin ma'noga ega bo'ladi. Shu tariqa ruh chinakam intellekt bilan boyib, bilish jarayonini boshlab beradi.

Shuningdek, u bilimlarning o'zaro bog'liqligini tushunish uchun mantiqiy asos yaratdi. Ibn Sino fikricha, bilim o'zining dastlabki bosqichida tasvirlashdan boshlanadi, so'ngra tan olish yoki tasdiqlash bilan boshlanadi. Ushbu jarayonga asoslanib, bilim fikrlashdan boshlanadi va tushunish yoki xulosaga olib keladi. Intellektual faollikning davom etayotgan faoliyati davomida haqiqiy bilimga erishiladi. Shunday qilib, bilimlarni takomillashtirish jarayonida inson o'zini haqiqiy tushuncha bilan boyitadi, kognitiv faollik darajasini oshiradi va intellektual takomillashuvga boradi.[5]

Xulosa: Avesto va Ibn Sino ta'limotlari o'rtasidagi bog'liqlik shuni ko'rsatadiki, qadimgi davrlardan beri inson salomatligi nafaqat jismoniy jihatdan, balki ruhiy poklik orqali ham ta'minlangan. Ibn Sinoning ilmiy asarlari Avestodagi tabobat g'oyalarini boyitib, ularni yangi davrga moslashtirgan. Ushbu uyg'unlik nafaqat Sharq, balki jahon tibbiyotining rivojida muhim rol o'ynagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avesto. O'zbek tilidagi tarjimasi. Toshkent: "O'zbekiston", 2001.
2. Ibn Sino. "Tib qonunlari". Toshkent: "Fan", 1995.
3. Shifokorlar ensiklopediyasi. Toshkent: "Sharq", 2010.
4. Zardushtiylilik madaniyati va uning tarixi. Toshkent: "Ma'naviyat", 2004.
5. Rasulov N. "Sharq tabobati tarixi". Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2012.